

Srednje šole so po številu popolne. Vrhunec pa smo doslej glede visokih šol, ker smo dobili popolno univerzo, trgovsko akademijo, konzervatorij. Vse to nam je prinesel nazadnjaški Balkan, dočim smo se v skulturni Avstriji borili desetletja za vsako srednjo šolo. — Seve so tudi stroški za šolstvo ogromni. V državnem proračunu znašajo stroški za šolstvo v celoti 634 milijonov kron, od teh odpade na Slovenijo 76 milijonov, t. j. sorazmerno največ. Bosna in Hercegovina ima dosti več prebivalcev kakor Slovenija, toda za šolstvo dobi le 41 milijonov kron. Povprečni izdatki za prosveto znašajo za celo državo na osebo 116 K, a v Sloveniji pride na osebo 160 K, na Hrvaškem 110 K, v Srbiji 125 kron, v Bosni in Hercegovini pa samo 50 K.

— **Odstop dr. Verstovška.** »Slovenec« poroča da so dali na razpolago svoje mandate vsi poverjeniki ljubljanske vlade pripadajoči S. S. med njimi tudi poverjenik za uk in bogočastje dr. Karol Verstovšek. Zadnji čas je to bil in izrekamo preročanje, da se mu nikdar več ne vrne na mesto katero je zasedal skoro ves čas od postanka Jugoslavije. Srečno pot!

— **Imenovanja.** Poverjenikom za prosveto v Ljubljani je imenovan dr. Franc Skaberne, dvornim svetnikom v V. plačilnem razredu pa tov. Engelbert Gangl, višji šolski nadzornik v Ljubljani.

— **Čiščenje.** Višji šolski svet je odredil, da se učne knjige na meščanskih šolah natanko pregledajo ter izločijo iz njih vsi spisi in pesmi, ki vsebujejo odstavke v avstrijskem duhu.

— **Mesto nagrad letno plačo.** Višji šolski svet je sklenil izplačevati od 1. decembra letos dalje pomočnikom katehetom (kaplanom) mesto dosedanjih nagrad za poučevanje veronauka v predpisanih ali nadurah letno plačo 1600 dinarjev, usposobljenim (t. j. stalnim) pa letnih 2400 dinarjev.

— **Višji šolski svet.** Po smrti kanonika Majcna iz Maribora, ki je bil zastopnik cerkve v višjem šolskem svetu, je bil na njegovo mesto imenovan Maksimilijan Vraber, tudi kanonik v Mariboru.

— **Kino za šolsko mladino.** Vsled dogmno škodljivega upliva kinofilmov na šolsko mladino je ministrstvo prosvete zahtevalo od lastnikov bogatih kinogledališč da prirejajo posebne predstave za šolsko mladino. Ker so lastniki bioskopov to zahtevo oddolžili, je ministrstvo prosvete v domu za zaščito dece ustanovilo Kinogledališče za šolsko mladino, a obenem najstrožje prepovedalo šolski mladini obisk vseh drugih kinogledališč. Beografsko policijsko ravnanje je izdalo razglas, da bodo vsi lastniki Kinogledališč, ki bodo puščali v svoja gledališča šolsko mladino kaznovani z velikimi denarnimi globami, a v slučaju ponovitve z odvzetjem koncesije. Na ta način se misli vsaj deloma oslabil škodljivi vpliv raznih razbojniških in lascivnih filmov na šolsko mladino.

— **Veronik na ljudskih šolah v Srbiji.** Ministrstvo prosvete je izdalo novo naredbo glede poučevanja veronika na ljudskih šolah. Po ti naredbi bo poučeval veronik v obeh razredih, kjer so učitelji in učenci iste veroizpovedi dotični razredni učitelj. V krajih, kjer so učenci druge veroizpovedi kakor učitelj, a se v istem kraju nahajajo kak učitelj, ki je iste veroizpovedi kot so učenci, bo poučeval veronik na teh zavodih ta učitelj. Imenoval ga bo na predlog okrajnega nadzornika minister prosvete. V krajih, kjer ni učiteljev one veroizpovedi kot so učenci, bo veronik poučeval duhovnik, ki ga na predlog nadzornika imenuje minister prosvete. Ure za veronik se določijo v učnem načrtu, a veronik se bo poučeval po učnem programu, ki ga določi ministrstvo prosvete.

— **Umrl je v Krškem g. Jernej Ravnikar.** nadučitelj v pokoju in bivši deželni poslanec kranski. Truplo so prepeljali v torek v Ljubljano ter ga položili pri Sv. Križu k večnemu počitku. Pokojni Ravnikar je bil v svojih mlajših letih zelo delaven učitelj. Klerikalna stranka ga je bila poslala pred leti v deželni zbor, kjer je s proslulo Šušteršičevo politiko nastopal proti interesom učiteljskega stanu, a naposled postal žrtev svojih voditeljev. Ne maramo vzbujati trpkih spominov tedanjih dni — bodi to ob odprtju grobu Ravnikarjevem pozabljeno! P. v. m.!

— **Glas iz Prekmurja.** (Donis.) Zares žalostne razmere so tu: njih žrtev je največ napredno učiteljstvo. Samo nekaj primerov. Napredna učiteljica je službovala lentsko leto na verski šoli v Prekmurju. Seveda ni tako plesala kakor je godel klerikalni »plebanuš«, kar se ji je štel v največje zlo in se jo letošnje šolsko leto kratkomalo prestavilo. Nai navedem samo dva vzroka. vsled katerih je morala zapustiti versko šolo. S svojo kolezino je bila na kloni pred šolo znano nesem »Haldmo mi Sokoli«. Ker so bili priča te besni nekateri Madžaroni, so ji takoj podpisali smrtno obsodbo. Plebanuš na je bil užaljen v največji meri, ker se mu pri nastopu službe ni predstavila. In dobila je na povelje madžaronskih klerikalnih plebanušov dekret »iz službenih ozirov prestavljena.« Vprašam sedaj, ali je to pravi-

ca? Ali se sme učiteljsko moč brez tehtnih vzrokov službeno prestaviti? Nad vse žalostno in neopravičeno je dejstvo, da imajo madžaroni že čez leta službojoči učitelji najlepša mesta medtem ko se napredne učne moči beha v največje bregove. So celo taki prekmurjski učitelji vodje, ki niti dobro ne obvladajo slovenščine in si morajo v šoli pomagati z madžarščino. Ali bi ne bilo umestno pošiljati na taka mesta napredne agilne učitelje in iztebiti iz Prekmurja uničujoče madžaronske elemente? Bolj sedaj kakor kedaj pomreje smo unaravičeni to zahtevati danes ko je Prekmurje naše. Skrbeti moramo pred vsem, da vcepimo mladini jugoslovanski duh, da vzgojimo mladi naraščati narodno napredno. V takem duhu lahko vzgaja samo učitelji — Jugoslovani — ne pa klerikalni madžaronski školnik.

— **Plebiscit na Koroškem.** Tovariš nam piše: »Ob snovanju šajterske podružnice Slomškove zveze se je povdarjalo, da se prične propaganda tudi na Koroškem. In sicer takoj na plebiscitu. Sedaj to pa imajo! Izrečno povdarjamo, da je velika večina slovenskega učiteljstva na Koroškem storila v vsakem oziru svojo dolžnost, da je povsod taktično nastopala in požrtvovalno delovala. Res pa je tudi, da so se pošiljali tiaki tudi elementi, ki bi bili drugje nemogoči in ki so naravnost odbili narod od slovenske šole. Ni-li tičal tudi v tem sistem? Nuimo je potrebno da se v fragmentu Koroške, ki nam je še ostal nemudoma vzpostavi vzorno šolstvo. Pošilite na ta najboljše slovenske učne moči, ki so valene obmejnemu narodnemu delu! Nikar ne vsilite Koroščem klerikalizma! Oni ga mrze v dno duše in istovetno klerikalizem s slovenstvom, progres pa z nemštvo. To je bil glavni vzrok našega neuspeha ob plebiscitu! Glejte da bo narod v ostanku Koroške zadovoljen sicer ne sinemo nikdar več upati na pridobitve.«

— **Za jugoslovansko Matko** le nabrala mladina osnovne šole v Zalcu svoto K 939.15. Naš izvestitelj dostavlja: »Med mlajšimi so slišali otroci marsikatero besedo ki ni sposobna vzbuditi narodnega čuta in ljubezni do bližnjega. Pa o tem drugokrat: dotične ljudi smo si dobro zabeležili.«

Slovenska šolska Matica. Poverjenike in poverjenice prosimo, da se požurijo z nabiranjem članov. Vsled odborovega sklepa znaša članarina na leto 8 dinarjev (32 K); za dijake znaša članarina 5 din. (20 K); ustanovniki morajo doplačati 5 din. za leto 1920. Poverjeniki, ki so pobrali članarino po 20 K, morajo pobrati še doplačilo po 12 K. Ustanovnika znaša v bodoče 200 dinarjev. Za leto 1920, bo izdala S. S. M. te-je publikacije: 1. »Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v osnovni šoli.« Za učiteljska priredil Fr. Pink. — 2. Dr. Ljudevit Pivko in Adolf Schaub: »Telovadba. Razlaga telovadne teorije in navodilo k vodstvu telesnih vaj po Tyrševem sestavu.« — 3. Letopis, ki bo objavil oceno delovanja H. Schreinerja, Iv. Macherja in Iv. Krulca. Poleg tega pa še »Podrobni učni načrt za telovadbo« in pa: Jan Amos Komensky, Vseučiliščno predavanje ob 250-letni njegove smrti. Spisal prof. dr. K. Ozvald. — Imenik članov in seznam izdanih knjig bo izšel v posebni knjigi.

Članarina in darila za učiteljski konvikt. Janko Lešnik 10 K, Zorka Trstenjak 10 K, oboja iz Vurberga. — Mina Zupančičeva iz Ljubljane 25 K. — Fran Korošec iz Bohinjske Bele 10 K. — Marija Horvat-Nosan iz Ribnice na Dolenjskem 50 K. — Jadviga Malovrh iz Ježice 20 K. — Tomo Petrovec 20 K, Angela Janša 4 K, oboja iz Jarš pri Mengšu. — Karel in Amalija Mravljak iz Zreč pri Konjicah 50 K. — Josip Korošec iz Bohinjske Bele 105 K, nabral na učiteljskem zborovanju v Boh. Bell. — Gustav Minkuš s Skaručne nad Ljubljano 50 K kot Miklavžovo darilo. — Erna Turek 15 K, Alma Turek 15 K, Anton Lamut 20 K, vsi iz Čateža ob Savi. — Ana Maljy s Primorskega pri Kranju 10 K. — Miklavžič Janja 20 kron, Pišbach Anica 10 K, Mač Jelka 10 K, vse iz Kranja. — Jenko Helena iz Trstenka pri Kranju 10 K. — Fran Luzzar s Primorskega pri Kranju 20 K. — Učitelj, društvo za kranjski šolski okraj 100 K namesto cvetja na grob Francu Ivancu, nadučitelju v p. v. Kranju. — Elmspleter Niko 10 K, Hrovat Ivo 10 K, Ivanetič Ljode 10 K, Kopitar Ciril 10 K, Lapajne Ivan 10 K, Lahajner Niko 10 K, Pimat Viktor 10 K, Weber Ljode 10 kron, Matko Martin 10 K, vsi iz Novega mesta. — Fran Stefančič 10 K, Konrad Pink 20 K, Fr. Rupnik 20 K, Ana Somrak 20 K, Marinka Hočevar 20 K, Ter. Drganec 20 K, Ela Hočevar 20 K, Jela Jakše 20 K, vsi iz Velikih Lašč. — Člani ormoškega učiteljskega društva so darovali in sicer: Rajšp Jožef 10 K, Rajšp Josipa 10 K, Rosina Adolf 10 K, Rosina Ana 10 K, Presker Marija 10 kron, Bratanič Marija 10 K, vsi na ormoški šoli Kosi Anton 10 K, Vojnolović Slavka 10 K, Okorn Zofka 10 K, Najžer Ivan 10 K, Veningerholz N. 10 kron, vsi iz Središča. — Salamun Martin 10 kron, Salamun Marija 10 K, Pinterič Drago 10 K, Pinterič Marica 10 K, Trstenjak Ana 10 K, vsi iz Sv. Miklavža. Preindl Jakob 10 K, Gaberšček

Lucija 10 K, Irgolič Roza 10 K, Megla Milan 10 K, Belšak Ljudovik 10 K, vsi iz Velike Nedelje. — Musek Ljudevik 10 K, Musek Antonija 10 K, Pintarič Kristina 10 K, Schönwetter Avgust 10 K, vsi iz Sv. Boltenka. — Bezjak Simon 10 K, Belšak Alojzija 10 K, oboja iz Sv. Tomaža. — Čokl Ignacij 10 K, Čokl Franciska 10 K, oboja iz Rumeča. — Friedl N. 10 K, Križnič Jožica 10 K, oboja iz Svetini. — Vaupotič Franciska s Huma 10 K. — Skupaj 320 K. — Živilo učiteljsko društvo za ormoški okraj in nlega marljivi blagotv. Martin Salamun! — J. Rudolf iz Konjic 20 K. — Kolnik Avgusta 20 K, Sterk 20 K, Sterk - Jurca 20 K, Poček 20 K, Rant 20 K, Okorn 10 K, Klovac 10 kron, Tavčar 10 K, vsi iz Rateč pri Zidanem mostu. — Babnik Alfonza 20 K, Pirnat Ivan 40 kron, Vanič Ladko 20 K, Perko Minka 20 K, vsi iz Mokronoga. — M. Sajovčeva iz Železnikov 20 K. — Franc Bozja iz Blagovice 25 K. — Mira Aichholzer 20 K, Miro Trost 15 K, Josipina Ahačič 10 K, Slavka Zupanec 10 K, Joško Jaklič 10 kron, vsi iz Dolenje vasi pri Ribnici. — Robert Senica 10 K, Štefi Bojce 10 K, Marijana Požar 10 K, vsi iz St. Petra v Savinjski dolini. — Kati Drolava iz Zasipa pri Bledu 20 K. — Lujza Premk 20 K, Joško Bergant 20 K, oboja iz Grosuplja. — Perdo Reiniger iz Dol. Tople rebrji 10 kron. — Josip Linhart iz Kranja 130 K. — Ana Šinkovčeva iz Ljubljane 20 K. — Današnja zbirka 1664 K; uspeh darovanja do današnjega dne — K 7895.90. Živilo!

Neodrešena domovina.

— **Primorski list za mladino.** Zveza slovenskih učiteljskih društev v Trstu začne z novim letom izdajati mladinski mesečnik »Novi rok«, pri katerem bodo sodelovali najodličnejši slovenski mladinski pisatelji. Naročnina celoletno 12 lir, posamezne številke po 1 liru. Upravišstvo je v Trstu, ulica Ruggero Manna 20/I. List kar najtopleje priporočamo učiteljstvu in starišem v Jugoslaviji.

— **Laške dobrote.** V soboto se je pričela stavka vseh srednješolskih učiteljev, tudi jugoslovanskih v Idriji in Tolmnu. Vlada do določene roka ni izpolnila zahtev glede izboljšanja gnotnega stanja temveč je le obljubila, da bo imenovala posebno komisijo, ki se bo pečala s tem vprašanjem ter je pripravljena izplačati tudi profesorjem po 500 lir. kakor vsem ostalim uslužbencem. Ker je bil torej odgovor nepovoljen, je bila soglasno proglašena stavka srednješolskih učiteljev za vso Julijsko Benečijo. Samo komunalni profesorji v Trstu niso vstopili v stavko, toda to je začasno: ako treba bodo tudi oni solidarno nastopili z ostalimi profesorji dokler ne dosežejo svojih pravic.

— **Počitniški dnevi.** Pod tem naslovom piše tržaški »Učiteljski list« z dne 16. novembra t. l.: »Kakor poročajo iz Rima se bavi ministrstvo z načrtom, ki naj bi omeil izdatno počitniške dneve med šolskim letom. Kmalu bo izšel prvi ukren, s katerim se odpravi v Hudiši šoli počitek v četrtkih. — Mislimo, da je vprašanje počitniških dni med šolskim letom res potrebno temeljite reforme. Praznikov ob nabražljivejših prilikah je že toliko, da učenci ne pridejo več do pravega in rednega pouka. Patriotskih slavnosti, spomindnevo in sličnih komedij smo imeli v zadnjih dveh letih toliko, da jim že več ne moremo pregledati vrste. Če so že potrebne take parade, naj se za to določi en dan, ter naj se ne bega otrok venomer z rečmi, ki jih itak ne morejo zanimati, ker jim k večjemu nudijo priliko za brezdelno pohajkovanje po tržaških ulicah.«

Šušteršičev režim v višjem šolskem svetu.

»Jutro« piše: Višji šolski svet je v zadnjem času postal dovzeten za nizkotne demunciacije in brez odpora gleda, kako se po deželi vodi gonja zoper šolo in učiteljstvo, kakor smo je bili vajeni v Šušteršičevi eri. Vse bolj izgleda, da se vrača v našo šolsko upravo Šušteršičev duh.

Dokazi: V vasi K. na Gorenjskem je učiteljica P., ker otroci - začelniki še niso znali moliti očenaša, je pred poukom molila neko pesmico o angelu varhu. Nekega dne pri domastiji v razred kaplan in dva občinska moža; stopivši pred otroke, zmolijo očenaš, na kar se z žaljivimi opazkami odstranijo, češ, da je očenaš še vedno obvezna šolska molitev.

Vprašamo, kaj bi se zgodilo, če bi kak kaplan prišel med razpravo v sodno dvorano in bi se nasilno in vedoma vmešaval v sodnikovo uradno poslovanje s strankami, bi nasprotni strankam kazal in sodniku predpisoval kaj ima s strankami uradno razpravljati in bi sodniku vedoma in hotoma, v pričo strank jemal ugled pred strankami in ga žalil v uradnem poslovanju kot uradno osebo?

Državno pravdnštvo bi zoper kaplana uvedlo preiskavo in bi ga spravilo pred sodišče, kamor za tak delikt brezdvomno spada!

Katehet v K. in oboja občinska moža so se nasilno vmešavali v uradne posle učiteljice in so žalili učiteljico pred otroci kot uradno osebo, državno uradnico. To tvori pregrešek po šolskih in državnih zakonih.

In kaj je storil višji šolski svet? Nič! Nekaj nadučitelj na blyšem Šajterskem je na društvenem zborovanju (neuradnem) se izražal o duhovščini v popolnoma zasebnem pogovoru. Ta slučaj so zoper nadučitelja izvažili klerikalni časopisi. Zaradi popolnoma zasebnega tuzračenega mnemja, kot neuradna oseba, je višji šolski svet na podlagi časopisne vesti uvedel uradno preiskavo zoper nadučitelja, zaradi izjave, ki jo je smatrali kot popolnoma zasebno. V uradnem poslovanju pa nimajo nadučitelju ničesar očitati.

In kaj je storil višji šolski svet? — To ovadbo in disciplinarno preiskavo je kot pravilno stavil na dnevni red seje in je hotel zaradi popolnoma zasebnega delikta zoper duhovski stan uradno disciplinarno postopati proti nadučitelju.

Očividno je to zloraba uradne oblasti in so to korumpirane razmere, ki smo jih bili vajeni v Šušteršičevi dobi pod avstrijsko zaščito. Predsednik pa, ki trpi take razmere sedaj, ne spada na to mesto pri višjem šolskem svetu!

Na neki šoli v L. se je duhovščina potom, starišev vmešavala v pevski pouk in se je katehet sam vmešaval v pevski pouk ter hotel predpisovati učiteljstvu pesmi, ki se bodo pele. Protest se je nanašal na sokojsko koračnico »V boj za stara prava«. Nekd učitelj je reagiral na katehetovo predzno vmešavanje. Ta konflikt je demunciral »neko« duhovskemu članu višjega šolskega sveta, ki je pri sebi takoj interpelliral, zakaj ni na dnevnem redu disciplinarna zadeva tega učitelja.

In kaj je storil višji šolski svet? — Uvesti hoče disciplinarno preiskavo zoper učitelja.

Klerikalno časopisje je v zadnjem času pavšalno dolžilo referenta G. višjega šolskega sveta, da protipostavno razširja šole in daje učiteljstvu dopuste; učiteljstvo pa je to časopisje pavšalno blatilo, da je skrajno nedelavno in leno v šoli.

In kaj je storil višji šolski svet pod sedanjim predsedstvom? — Niti toliko, da bi uradno ugotovili, da so bile pri razširjenju šol zaslišane vse korporacije, da se je razširjenje izvršilo s postavnim soglasnim sklepom pri seji višjega šolskega sveta, da so bili vsi dopusti dovoljeni na podlagi uradnih dokazil in s podpisom predsednika višjega šolskega sveta ter da so vse obdolžitve napram referentu, o njegovem uradnem poslovanju neresnične.

Ne! Višji šolski svet pa bi bil kmalu v stanu, da bi na podlagi časopisnih obdolžitev izdal kak ferman (kakor a. pr. oni po prvi regulaciji plač), ki bi učiteljstvu v ukornem tonu izrekal grajo za lenobo in nedelavnost.

Duh narodne in verske nestrpnosti v višjem šolskem svetu pa karakterizuje slučaj, da je bilo pod sedanjim predsedstvom višjega šolskega sveta sploh mogoče, da je prišlo zgolj iz narodnega sovraštva do Srbov in iz mržnje do pravoslavja od strani katoliškega zastopnika cerkve v višjem šolskem svetu do protesta zoper nameščenje neke srbske učiteljice za srbohrvaščino v Sloveniji, katero nameščenje se je izvršilo popolnoma pravilno po zaslišanju poverjenišva za uk in bogočastje v Ljubljani in na podlagi višjega šolskega sveta.

Skandal, da se je sploh dopustilo razpravljati o takim protestu in se ga ni takoj odklonilo s strani predsedstva.

S tem je dokazano vpeljevanje starega demuncijantskega režima, da se učiteljstvo stavi za vsak delikt zasebnega značaja na uradno zatožno klop potem ovadbi duhovščine; dokazano pa je tudi, da višji šolski svet deluje še v popolnoma avstrijskem protisrbskem duhu, ne pa v državnem duhu naše nove države.

Tak višji šolski svet zasluži z državne strani takojšen razpust in temeljito remediuro!

Književnost in umetnost.

Vse pod tem zaglavljem navedene knjige, muzikalije, tiskovine itd. prodaja in sprejema zanje naročnino knjigarna »Učiteljske tiskarne v Ljubljani«, Frančiškanska ulica št. 6.

TONE GASPARI:

E. Gangl: Dolna solz. Tri enodejanke. Založila »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Tri enodejanke, ki izpolnijo približno en gledališki večer. »Dva svetova« se bojujeja: na eni strani oni stari rod, ki trpi, gara, uosi najhujša bremena vdano, klečeplazko, — na drugi strani novi rod, mlad, poln samozvesti in družabnega čuta. Janko, inžener in sin tvorniškega delavca ljubi Jeleno, navadno tvorniško delavko. Že v tem dejstvu tiči naglas današnje prekucije družabnega reda. In ko Janko objublja v ognjevitom govoru svojim sotrpinom »nov svet in novo življenje«, takrat leže njegov oče, da se umakne nepojmljivim sinovim idejam, ki mu jih je vcepilo »socijalno stotletje«, da jih izkristalizira v blagor človeštva.

V »Dedščini« in »Trpinli« pa je ilustrirano tisto brezmejno zlo, ki ga srečujemo na vseh glavnih in stranskih potih življenja. »Dedščina« je zasnovana simbolično, rahlo naslonjena na